

УДК 378.014.5.016:796/799(477)
DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.5.5>

ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ ПІДХОДІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ З ПЕДАГОГІЧНО-ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДОЇ ОСОБИСТОСТІ

Пенцак Т. Г. – кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького
ORCID: 0000-0002-9825-5647

Ярошович В. І. – доктор філософії з публічного управління та адміністрування, асистент кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького
ORCID: 0000-0003-1183-9111

Гентош О. П. – старший викладач кафедри права Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького
ORCID: 0000-0002-5129-7794

У статті визначено, сьогодні слід оцінювати систему освіти, знання молодих людей не за принципом безпосередньої продуктивності, що створює ілюзію хибного добробуту, а з урахуванням нових, безпрецедентно-жорстких вимог виживання. Принципи у системі освіти повинні спиратися на необхідність звільнення викладача від жорстких регламентацій у виборі форм, методів, засобів навчання та творчої діяльності. Реформування освіти передбачає його орієнтацію на особистісну спрямованість, розгляд процесу освіти як розвитку та самоствердження особистості, потрібно розглядати як засіб її соціальної стійкості.

З'ясовано, що головне завдання полягає не в реформах як таких, а у здійсненні цілого комплексу перетворень, які забезпечують умови для розвитку особистості значущої, всебічно розвинутої, самостійної мислячої, здатної зберегти традиції нації. Отже, управління педагогічним колективом є інтегруючим напрямом управлінської діяльності закладу освіти в цілому. Взаємодія учасників педагогічного процесу складається як ланцюг послідовних, взаємопов'язаних функцій педагогічного аналізу, планування, організації, контролю, регулювання та корекції.

Доведено, що в цьому контексті велику роль покликаний зіграти управлінський контроль, що є складовою навчально-виховного процесу та істотно впливає на його результативність. Сутність комплексного управління підготовкою студентів полягає у єдності вирішення завдань удосконалення навчально-виховного, навчально-пізнавального процесу, науково-дослідної роботи та студентського самоврядування. Вплив зазначених чинників залежать від міжособистісних відмінностей між викладачами і від конкретної ситуації, у якій протікає педагогічний процес.

Обґрунтовано, що управлінські принципи та контроль в умовах демократизації навчально-виховного процесу повинні не сковувати творчу ініціативу педагогів мають визначатися науково вивіреними критеріями. Основна ідея державно-громадського управління освітою полягає в тому, щоб об'єднати зусилля у вирішенні проблем освіти, надати більше прав та свобод у виборі змісту, форм та методів організації навчального процесу, а також у виборі різних сучасних типів закладів освіти.

Ключові слова: принципи, педагогічно-виховний вплив, управлінські підходи, реалізація, заклади освіти, етап, формування, молода особистість.

Pentcak T. H., Yaroshovych V. I., Gentosh O. P. Principles of the implementation of management approaches in educational institutions of Ukraine from the pedagogical and educational impact on the formation of a modern young personality

The article determines that today the education system and the knowledge of young people should be evaluated not according to the principle of direct productivity, which creates the illusion of false well-being, but taking into account the new, unprecedentedly harsh requirements for survival. The principles in the education system should be based on the need to free the teacher from strict regulations in the choice of forms, methods, means of teaching and creative activity. Reforming education involves its orientation towards personal orientation, considering the process of education as a development of the individual, which should be considered as a means of its social stability.

It was found that the main task is not reforms as such, but the implementation of a whole complex of transformations that provide conditions for the development of a knowledgeable, comprehensively developed, independent thinking personality, capable of preserving the traditions of the nation. Therefore, the management of the teaching staff is an integrating direction of the management activity of the educational institution as a whole. The interaction of participants in the pedagogical process consists of a chain of consecutive, interconnected functions of pedagogical analysis, organization, regulation, and correction.

It has been proven that in this context, managerial control, which is a component of the educational process and significantly affects its effectiveness, is called to play a big role. The essence of comprehensive management of student training consists in the unity of solving the tasks of improving the educational and educational, educational and cognitive process, scientific research work and student self-government. The influence of these factors depends on interpersonal differences between teachers and on the specific situation in which the pedagogical process takes place.

It is substantiated that management principles and control in the conditions of democratization of the educational process should not restrict the creative initiative of teachers and should be determined by scientifically proven criteria. The main idea of state-public management of education is to join efforts in solving educational problems, to give more rights and freedoms in choosing the content, forms and methods of organizing the educational process, as well as in choosing different modern types of educational institutions.

Key words: *principles, pedagogical and educational influence, management approaches, implementation, educational institutions, formation, personality.*

Постановка проблеми у загальному вигляді з важливими науковими і практичними завданнями. Системність, цілісність управління освітою багато в чому забезпечується розвитком теоретичних та методологічних основ освіти у сучасному світі. Якщо в еволюційні періоди розвитку сфер суспільного життя їх методологічні та загальні теоретичні підстави зазвичай не піддаються аналізу і часто навіть не рефлексуються, то в періоди революційних змін, кризи старих систем та виникнення, принципово нових, ці підстави зазвичай оголюються, піддаються аналізу та переосмислення. Без розвитку нових підстав неможливе становлення нової системи. Тому вдосконалення принципів управління освітою та побудова практики на цих засадах є важливим принципом управління освітою у сучасному світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Світовий досвід свідчить про те, що економічні здобутки держави та матеріальний добробут громадян, самі по собі, не гарантують духовного та морального розвитку суспільства [4]. Саме на основі міцного духовно-морального фундаменту складається стійкий менталітет нації, що забезпечує її історичну життєздатність.

Розвиток конкурентного освітнього середовища, створення насиченого ринку освітніх послуг є найважливішим принципом управління сучасною освітою. Реалізація цього принципу передбачає розвиток нових економічних механізмів у сфері освіти. Ідеальним результатом навчання та виховання студентів має стати

світоглядно принципова людина, відкрита і вірна, надійна і прислухається до своєї совості всьому навколишнього, що вміє дотримуватися міри своїх дій і свого розвитку ціннісно-сислової виправданості, усвідомлює, як важливо бути гідним своїх сил та здібностей.

Мета статті полягає в обґрунтуванні принципів реалізації управлінських підходів у закладах освіти України з педагогічно-виховного впливу на формування сучасної молодого особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сьогодні виникла явна суперечність з одного боку, соціально-гуманітарне знання та освіта визнаються квінтесенцією інформаційної цивілізації XXI ст., а з іншого боку – всупереч думці науково-освітньої спільноти, соціально-гуманітарне знання та освіта роблять одностороннім, порушуючи цілісність, комплексність освітнього впливу на людину. Модернізація освітнього процесу стає визначальним чинником демократизації та гуманізації, засобом встановлення оптимальних співвідношень між потребами суспільства в освітньому потенціалі та особистісною орієнтацією кожної людини.

Принципи управління освітою проявляється також у дотриманні органами управління державних гарантій прав громадян на освіту незалежно від раси, національності, мови, статі, віку, стану здоров'я, соціального та майнового та посадового становища, соціального становища, місця проживання, ставлення до релігії, переконань. Органи управління освітою на місцях провадять державну політику шляхом дотримання державних освітніх стандартів. Завдання органів управління освітою полягає у формальному забезпеченні гарантій на освіті умов самореалізації особистості.

На рівні закладу освіти реалізує свої функції через органи самоврядування учнів, студентів, педагогів. На державному та регіональному рівнях можуть з ініціативи навчальних закладів створюватись різні асоціації, а також регіональні ради громадськості. Одним із найважливіших показників посилення суспільного характеру управління освітою є роздержавлення системи освіти та диверсифікація освітніх установ. Основними підсистемами системи освіти є педагогічна, технологічна, організаційна, які перебувають у складній взаємодії між собою та з іншими сферами суспільного життя.

Необхідність проведення активної державної гуманітарної політики щодо розвитку нової освітньої системи як на загальнодержавному рівні, так і на міжнародному, глобальному рівнях, високий пріоритет освіти на всіх рівнях – необхідна умова ефективного управління освітою в сучасному світі. Подальший розвиток принципу автономії освітніх установ як базисного принципу управління сучасною освітньою системою, що дозволяє освітнім організаціям самостійно вирішувати такі питання управління освітнім процесом, як вибір освітнім процесом, як вибір освітніх методик та технологій, визначення структури та складу зайнятого персоналу.

Молодий фахівець XXI століття – це різнобічно освічений, нестандартно мислячий, духовно і морально підготовлений до роботи з обраною спеціальності [1]. Він знає собі ціну на ринку праці, здатний, якщо вимагатимуть обставини, вільно міняти спеціалізацію в рамках певного у вузі напрямку. Він психологічно та педагогічно підготовлений, вміє будувати міжособистісні стосунки, поважати думку інших, бути толерантним, здатним знаходити виходи зі складних побутових конфліктних ситуацій. Принципово нові умови розвитку суспільства вимагають сучасних підходів до вирішення проблем сучасності, відкривають і можливості нового бачення проблем.

Вектором, що визначає напрямок всієї модернізації освіти, стає перерозподіл теоретичного та практичного знання у змісті освіти, збільшення частки практичних знань та умінь. Модернізація вимагає використання у навчанні нових інформаційних і телекомунікаційних технологій, що передбачає забезпечення функціональної грамотності учнів. Цілям забезпечення потреби та права громадян на здобуття освіти будь-якого рівня на місці свого проживання або професійної діяльності є поширення дистанційного навчання. Важливим напрямом модернізації науково-методичного забезпечення освіти слід визнати організацію практикоорієнтованих досліджень, поширення освітніх інновацій, орієнтацію на реальні запити освітньої практики.

Для модернізації необхідно формувати власну інформаційну культуру та організувати умови на формування інформаційної культури педагогічного колективу освітнього закладу. Надзвичайно важливо зважати на інформаційну потребу педагогічних працівників, створювати інформаційний сервіс для задоволення потреб педагогічного колективу. Це особливий виклик нашої здатності відповідально мислити та діяти, поважаючи минуле, осмислюючи те, що відбувається, та визначаючись щодо майбутнього.

Система освіти покликана насамперед надати єдиний вектор трансльованим зразкам духовного та культурного життя, зрадити раціональні методології пізнання соціальності, розвинути цінності та етичні норми гуманізму, соціальної та культурної толерантності. Освіта вимагає глибокої перебудови всього його змісту, який має забезпечувати розвинену усну та письмову мову, розуміння людей інших часів та народів, історичне мислення, соціологічне осмислення явищ та фактів, людське ставлення до навколишнього середовища.

Сьогодні відбувається глобалізація вищої освіти, при цьому вона багато в чому втрачає свою системність, починає отримувати властивості мозаїчності, домінування мережевих відносин, тобто набувати якостей, характерних для епохи постмодерну [5]. Університети в усьому світі сьогодні збільшують свою автономність, дедалі більше активно прагнуть займатися підприємницькою, інноваційною, венчурною діяльністю, нарощують культурні та економічні зв'язки з іншими країнами.

Педагогічний процес немислимий без такого компонента, як управління, який включає в себе аналіз та оцінку діяльності суб'єктів навчально-виховної роботи, планування, вироблення та прийняття рішення, облік та контроль, координацію діяльності, організаційне, кадрове та матеріально-технічне забезпечення, професійну підготовку та виховання студентів. Формування багатоукладної освітньої системи та становлення ринку освітніх послуг вплинули на умови діяльності закладів вищої освіти. Підвищується рівень її невизначеності, з'являються невраховані чинники ризику, управління закладом освіти у умовах має бути пристосованим до ринкової саморегуляції.

Безумовно, державні заклади освіти частково об'єднані спільністю статутних завдань, проте місія відокремлює один вищий навчальний заклад від іншого і наділяє його власними відмінними рисами. Кожен навчальний заклад має свій напрямок розвитку, що залежить від традицій вузу, енергії та амбіцій його вищого менеджменту, економічних, соціальних, культурних та демографічних особливостей регіону. Встановлення цілей переводить стратегічне бачення у конкретні завдання, пов'язані з діяльністю організації.

Трансформація передбачає децентралізацію управління та надання відносної оперативної та фінансової самостійності окремим підрозділам, в результаті

управлінські ресурси верхнього ешелону вивільняються на вирішення стратегічних завдань. Без організації системи фінансового менеджменту державний заклад вищої освіти не може забезпечити власну економічну безпеку. В умовах високої динамічності процесів, що протікають на ринку праці, надзвичайно важливим є постійний моніторинг потреби суб'єктів у послугах вищої професійної освіти.

Соціалізація охоплює всі процеси навчання та виховання, за допомогою яких молода людина набуває соціальної природи та здатності брати участь у соціальному житті. Ефективне управління, навчання і виховання являють собою єдиний процес оптимального педагогічного спілкування. Ефективність навчання досягається за умови, якщо забезпечує не тільки засвоєння знань, при реалізації навчальної, розвиваючої та виховної функцій навчання, а й формує та розвиває світогляд та викладача та студентів. Реалізація оптимального управлінського спілкування потребує внутрішньої готовності партнерів у спілкуванні рівноправних суб'єктів викладачів та студентів.

Управління педагогічно-виховним процесом належить до найважливіших чинників оптимального спілкування і може одночасно розглядатися як специфічний спосіб соціального контролю, організації та мобілізації групової, колективної та масової діяльності у всій різноманітній системі соціальних відносин. При цьому воно постає як персоніфікована форма спілкування, в якій здійснюється інтеграція всіх механізмів та способів максимального ефекту у груповій діяльності та спілкуванні [3]. З допомогою комунікації ціннісні орієнтації окремих викладачів трансформуються на єдність цілей, досягнення яких гарантується відповідної модифікацією поведінки людей.

Знання потреб особистості, пояснюють мотивацію її дій, істотно розширює можливості керівника цілеспрямовано впливати з її поведінка, характер взаємовідносин у колективі, і навіть на досягнення необхідної міри згоди всіх, хто об'єднаний у спільній педагогічній діяльності. Для регулювання оптимального управлінського спілкування та процесу розвитку суб'єктів педагогічно-виховного процесу велике значення пізнання закономірностей та оволодіння механізмами взаємодії особистості, колективу та суспільства.

Колегіальний стиль привабливий підлеглих демократизмом, тим, що передбачає делегування повноважень і відповідальності нижчі рівні управління. Суть делегування полягає в оптимальному розподілі роботи між підлеглими відповідно до здібностей кожного з них, а також у наданні їм коштів, необхідних реалізації цих повноважень. Соціально-психологічний клімат закладу освіти визначається особливостями сприйняття суб'єктами навчально-виховної діяльності процесів спілкування, що поєднують або роз'єднують почуття, оцінки та думки, готовність до реагування певним чином на слова та вчинки оточуючих.

Соціальна психологія та педагогіка завжди приділяли особливу увагу проблемам управління педагогічно-виховним процесом, так як у всі часи, фахівці, чії здібності, знання та навички формувалися протягом навчання, були важливим фактором соціального та економічного прогресу суспільства. Ці проблеми особливо загострилися в останнє десятиліття, коли різноманіття форм власності створило сприятливе середовище, що дозволяє навчальним закладам найповніше реалізувати свої освітні та виховні можливості у системі багаторівневої, безперервної освіти.

Виконання навчальними закладами цих ускладнених функцій неможливе без психологічних та педагогічних досліджень, технологій управління та навчання педагогічною діяльністю. Завдання оновлення закладів освіти у нових

соціально-економічних умовах зажадали переорієнтації цілей аналізу системи аналітичної інформації навчального закладу, що склалася. Тому головним завданням прийнято вважати вивчення стану педагогічного об'єкта, перевірка виконання управлінського рішення, визначення відповідності результатів вимогам, що висуваються.

Прогресивним є лише те, що ефективно, незалежно від того, коли виникла інновація у навчально-виховному процесі. Інновація передбачає якісні та кількісні зміни об'єкта, спрямовані на його вдосконалення, розширення його функцій, підвищення результатів діяльності та ефективність. Проблеми раціонального вибору в унікальних ситуаціях існували завжди, але з низки причин останні десятиліття важливість їх значно зросла [2]. Ухвалення рішень є важливою частиною будь-якої управлінської діяльності, а ефективність управління багато в чому зумовлена якістю таких рішень, у яких фіксується вся сукупність відносин, що виникають у процесі діяльності та управління закладом освіти.

Формулювання висновків і перспектив подальших досліджень в даному напрямку. Ефективність управління сучасними складними закладами освіти неспроможна досягатися інакше, ніж послідовністю взаємодоповнюючих рішень, які мають цілепокладальний, організуючий, мотивуючий, контролюючий і регулюючий характер. Удосконалення процесу прийняття об'єктивних рішень у ситуаціях виняткової складності досягається шляхом використання наукового підходу до цього процесу, моделей та кількісних методів прийняття рішень. Поєднання принципів різних управлінських підходів повинно бути засноване на розумінні управління в закладі освіти як особливу функцію, реалізація якої забезпечує цілеспрямованість та організованість життєдіяльності об'єкта управління з урахуванням специфіки педагогічно-виховної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коваленко О. Державне управління в процесі соціалізації суспільного відтворення. *Держава та регіони. Сер.: Державне управління*. 2013. № 2. С. 71-75.
2. Коновалова І. В. Механізм державного управління регіональними соціальними програмами в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук. з держ. упр.: 25.00.02. Харків, 2011. 19 с.
3. Мамонов І. Публічне управління, державне управління, соціальна політика і місцеве самоврядування як складові соціального управління. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf.
4. Меляков А. Гуманітарна сфера як предмет досліджень в науці державного управління // *Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр.* Харків: Магістр, 2012. № 1. 205 с.
5. Parubchak Ivan, Smolinska Olesia, Marzalek-Kawa Joanna. Social aspects of the development of the management systems of Eastern European universities in the transformation period. *The new educational revive, Poland* Vol.58, № 4, p.109-122. /<https://tner.polsl.pl/e58/a8.pdf>

REFERENCES:

1. Kovalenko O. (2013) "Derzhavne upravlinnya v protsesi sotsializatsiyi suspil'noho vidtvorennya" ["Public administration in the process of socialization of social reproduction"]. *Derzhava ta rehiony. Ser.: Derzhavne upravlinnya*, vol. 2, pp. 71-75.
2. Konovalova I. V. (2011) *Mekhanizm derzhavnoho upravlinnya rehional'nymy sotsial'nymy prohramamy v Ukraini* [Mechanism of state management of regional social programs in Ukraine] (PhD Thesis), Kharkiv: Khark. rehion. in-t derzh. upr.

3. Mamonov I. (2012) Publichne upravlinnya, derzhavne upravlinnya, sotsial'na polityka i mistseve samovryaduvannya yak skladovi sotsial'noho upravlinnya [Public administration, public administration, social policy and local self-government as components of social management]. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf

4. Melyakov A. (2012) “Humanitarna sfera yak predmet doslidzhen' v nauksi derzhavnoho upravlinnya” [“The humanitarian sphere as an object of research in the science of public administration”]. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya*, vol. 1, 205 p.

5. Parubchak Ivan, Smolinska Olesia, Marzalek-Kawa Joanna (2020), Social aspects of the development of the management systems of Eastern European universities in the transformations period. *The new educational revive*, vol. 58, no 4, pp. 109-122.